

Veri Gazeteciliği Bağlamında Veri Tabanları

Ekmel Kılıç

Giriş

Bilgi, insanlık tarihinin her döneminde önemli görülmüştür. Bilgiyi talep etmek, bilgiye sahip olmak, bilgiyi paylaşmak değer ve saygı gören edimlerden sayılmıştır. Gazeteler de toplumun bilgi ihtiyacını karşılayan araçlardan biri olarak, ortaya çıktığı ilk günden beri önemini korumuştur. Gazeteler haberleri üretmek için bilgiye ulaşmak, onu toplamak, analiz etmek ve haber haline getirmek durumundadır. Gazetelerin bünyesinde bu işi ifa edenlere gazeteci denilmektedir. Gazeteciler gerçekleşen olaylar ile ilgili bilgileri tek tek toplar, analiz eder ve ondan bir haber üreterek toplumun bilgi ihtiyacını karşılamaya çalışır.

Gelişen teknoloji ile beraber haber üretim ve paylaşım pratiklerinde de değişimler yaşanmaya başlamıştır. Özellikle 20. yüzyılda hayatımıza hızla giren kişisel bilgisayarlar ve internet ortamları bilginin çeşitlenmesine, boyutunun artmasına ve yayılım hızının büyük bir ivme kazanmasına neden olmuştur. Bu gelişmelerin yaşanmasında temel etken dijitalleşme sürecidir. Dijitalleşme, tüm bilgilerin 0 ve 1'lerden oluşan bilgisayar diline aktarılabilmesidir. Böylece bilgi, sadece gerçek ortamda değil, dijital ortamda da üretilip paylaşılabilir hale gelmiştir. Bilginin sanal ortamlarda üretilmesi ve paylaşılması, beraberinde gazetecilerin de bilgiye sanal ortamda ulaşmasını, bilgiyi işleyerek haber haline getirmesini sağlamıştır. Bu olgu gazetecilik kavramının genişlemesine yol açmıştır. Böylece '*bilgisayar destekli gazetecilik*', '*dijital gazetecilik*', '*internet gazeteciliği*' ve '*veri gazeteciliği*' gibi adlandırmalar ortaya çıkmıştır.

Devasa boyutlara ulaşan çeşitli bilgilerin hızla aktığı dijital ortamda, bu bilgilerin belirli bir düzen içerisinde kayıt altına alınması gerekliliği ile bazı programlar hayatımıza girmiştir. Bunlardan ilki dosyalama sistemleridir. Bunlar bilginin belli bir düzen içerisinde kayıtlanmasını sağlamaktadır. Fakat kayıtlanan bilgilere hızlı ulaşım mümkün olmamaktadır. Bu dosyalama sisteminin anlaşılabilirliği için kasetler örnek olarak gösterilebilir. Nasıl kasetteki 5. şarkıyı dinlemek için 1. şarkıyı dinlemek zorundaydık, dosyalama sisteminde de bir bilgiye ulaşmak için ondan önceki bilgilerin taranması gerekmektedir. Teknolojinin gelişmesi ile beraber devasa boyutlara sahip bilgilerin belirli bir düzen içerisinde kayıtlanabilmesi için ikinci olarak veri tabanları ortaya çıktı. Veri tabanları sistemleri, hızlı, güvenilir, ilişkilendirilebilir, çoklu paylaşımına açık ve kolay yönetilebilir sistemlerdir. Günümüzde veri tabanlarında bir şirketin bütün personel kayıtları, müşteri kayıtları, girdi ve çıktıları gibi bir çok bilgileri, belli bir düzen içerisinde güncellenerek saklanabilmektedir.

Dijitalleşme ile birlikte ortaya çıkan gazetecilik türlerinden olan veri gazeteciliği de, veri tabanlarında bulunan bilgilerin belirli işlemlerden geçirilerek haber haline getirilmesi ile ortaya çıkmıştır.

Veri gazeteciliği içerisinde veri tabanlarının yeri ve öneminin daha iyi kavranabilmesi için, aşağıda öncelikle veri tabanı kavramı açıklanacak, kısaca ne işe yaradığı, nerelerde kullanıldığı anlatılacaktır. Daha sonrasında kısaca veri gazeteciliğinden bahsedilecek ve veri tabanlarının veri gazeteciliğinin içerisindeki yeri vurgulanacaktır.

Veri Tabanları (Database)

Günümüzde bilginin devasa boyutlara ulaşması, çeşitlenmesi ve hızlı bir şekilde akması bilgi toplumu kavramını beraberinde getirmiştir. Bilgi toplumunda bilgi, hiç olmadığı kadar önemli hale gelmiştir. Bilgi toplumunda bilginin oluşması verilere bağlıdır. Veriler tek başlarına anlamlı değildir. Veriler ancak uygun bir şekilde birleşerek anlamlı bilgiler haline gelebilir. Veriler, veri tabanlarında belirli bir düzen içerisinde, gerektiğinde bilgi haline getirilmek üzere, depolanır.

Veri tabanları hemen her kurum ve kuruluşun kullandığı veri depolama sistemleridir. Bu sistemler içerisinde her türlü veri, belirli bir düzen içerisinde depolanır, güncellenir, yönetilir ve kullanılır. Bu işlemlerin yapılması veri tabanı yönetim sistemleri ile mümkün olabilmektedir. Veri tabanı yönetim sistemleri (dbms), veri tabanının yönetilmesi ile ilgilidir. DBMS'ler veri tabanının arayüzü olarak işlev görürler ve veri tabanını organize etmek, bilgileri almak, güncellemek, güvenlik ve kurtarma gibi işlevleri yerine getirirler.

Veri tabanlarına örnek olarak kütüphaneler verilebilir. Kütüphanelerin veri tabanlarında öğrenci bilgileri, bölümleri, sınıfları, kimlik ve iletişim bilgileri, hangi kitapları aldıkları, ne zaman ödünç alıp iade ettikleri gibi bilgiler, belirli bir düzen ve ilişki içerisinde sürekli güncel bir şekilde bulunmaktadır.

Veri tabanı programlarına 'Acces' ve 'Oracle' örnek olarak verilebilir.

Veri tabanında sorgulama yapmak için ise 'SQL' sorgu dili yaygın olarak kullanılmaktadır.

Veri Gazeteciliği ve Veri Tabanları

Bugünün dijitalleşen dünyasında toplumsal pratiklerimiz sürekli bir değişim halindedir. Bilgiyi kullanma pratiklerimiz de bu değişimden büyük oranda etkilenmiştir. Özellikle bilgiye ulaşma ve bilgiyi paylaşma alışkanlıklarımız, tarihte eş benzeri görülmemiş bir şekilde farklılaşmıştır. Toplumsal bilgi paylaşımında önemli bir rolü olan gazetecilerin de bilgiye ulaşma, bilgiyi işleme ve paylaşma şekilleri büyük değişikliğe uğramıştır. Artık gazeteciler sokağa çıkmadan, bilgisayar başında haber üretebilmektedirler. Haber değeri taşıyacak bilgiler sadece sokakta değil, aynı zamanda internette de bulunabilmektedir. Haber üretmek işi yalnızca hazır bilgilere ulaşarak değil, habere ait bilgileri oluşturacak verileri analiz ederek de yapılmaktadır. Veriden haber üretmek işi olarak da nitelendirilebilecek olan bu yeni gazetecilik türü, veri gazeteciliği olarak adlandırılmaktadır.

İnternetin sayısız avantajı, sayısallaşma ve verilerin iletişim süreçlerinde kullanımı, veri gazeteciliğini doğurmuştur. Veri gazeteciliği veri tabanlarında çevrimiçi bilgi ve belgelerde yer alan verilerden, haber değeri olan bilgileri bulmaktır.

Veri gazeteciliğinde bilginin kullanımı önem taşımaktadır. Rober Niles, bilgi kullanımını veri gazeteciliğinin temeli olarak kabul etmektedir:

- 1) Bilginin toplanması.
- 2) Bilginin damıtılması.
- 3) Bilginin sunulması.

Bilgi toplumuyla değişen toplumsal pratiklerimizden biri de haber okuma pratiklerimizdir. Veri gazeteciliği, okur kitlenin haber okuma deneyimindeki yeni boyutunu temsil etmektedir. Günümüz insanı, haber okumak için dijital ortamı seçmekte, görsele daha bir önem vermektedir. Aynı zamanda haberin güvenilirliğini sorgulamaktadır. Veri gazeteciliği, tüm bu ihtiyaçlara cevap verebilmektedir.

Veri gazeteciliğinde haber üretim süreçleri sekiz aşamada tanımlanmıştır:

1. Veri seti edinme
2. Verilerin temizlenmesi
3. Veri görselleştirmesi
4. Analiz ve yorumlama
5. Belgelerin işaretleri
6. Hikaye
7. Bilgi görselleştirme
8. Uygulama tasarımı

Görüldüğü gibi veri gazeteciliğinin ilk aşaması bir veri seti elde etmektir. Bu aşama veri gazeteciliğinin en önemli aşamasıdır. Veri seti / kümesi edinmek, belirli miktarda verinin alınmasını ifade etmektedir. Veri setleri genelde veri tabanlarından alınmaktadır. Veri gazeteciliğinde ilgili konu hakkında incelememiz gereken birçok farklı veri tabanları bulunabilir. Böyle bir durumda ayrı ayrı veri tabanlarına gidilerek oralardan veriler alınır. Alınan bu veriler temizlenip birleştirilerek tek bir veri tabanında toplanır.

Veri tabanları, veri gazeteciliği içerisinde iki önemli noktaya tekabül etmektedir. Birinci nokta, veri toplama aşamasında verilere ulaşıldığı yer olarak veri tabanlarının kullanılmasıdır. İkinci nokta ise farklı veri tabanlarından çekilen verilerin temizlendikten sonra kullanılabilmesi için veri tabanı oluşturulmasıdır. Kısacası veri tabanı hem verilerin toplanma aşamasında hem de düzenlenip analiz edilmesi aşamasında önem arz etmektedir.

Veri gazeteciliğinin bu anlamda teknik bilgileri içermesiyle beraber, son on yılda bilgisayar veri tabanları ve algoritmalar haber kuruluşlarına hızla girmiş durumdadır. Bunun yanında veri gazeteciliği ile ilgili önemli bir sıkıntı, daha çok veri tabanına ulaşmakta yaşanmaktadır. Daha çeşitli ve fazla verilere erişebilmek, veri gazeteciliğinin çalışmalarını doğrudan etkilemektedir. Bu noktada açık veri kavramı önem kazanmaktadır. Açık veri, herhangi bir telif hakkına sahip olmayan, herkes tarafından kullanılabilen, düzenlenebilen ve dağıtılabilen verileri ifade etmektedir. Açık veri kavramı aynı zamanda verilerin anlaşılabilir olmasını da içermektedir. Veriye ulaşma noktasında Anayasanın 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu gereğince tüm vatandaşlar bilgi edinme hakkına sahiptir. Veri gazeteciliği çalışmalarında da bu kanun sıkça kullanılmaktadır. Veri formatlarının açık veya kapalı olması, haber üretim süreçlerini etkilemektedir.

Buraya kadar anlatılanlara göre denilebilir ki veri gazeteciliği içerisinde veri tabanları önemli bir rol oynamaktadır. Veri gazeteciliğinde haber üretim süreçlerinin başında yer alan veri toplama, ağırlıklı olarak veri tabanları üzerinden gerçekleşmektedir. Verilerin toplanmasının bütün diğer haber üretim sürecini etkileyeceği göz önüne alınırsa, veri tabanlarının önemi daha iyi anlaşılabilir. Veri gazeteciliğinde ne kadar erişilebilir veri tabanına sahip olunursa, araştırma da o kadar nitelikli olacaktır. Ayrıca alınan verilerin çalışma içerisinde kullanılabilmesi için de veri tabanları kullanılmaktadır. Dolayısıyla veri gazeteciliği içerisinde veri tabanlarının önemli bir yer edindiği söylenebilir.

Aşağıda açık veri kaynakları olarak da ifade edilebilecek örnek veri tabanları verilmiştir.

data.gov, data.gov.uk, govdata.de, data.gov.ph, zimbabwe.opendataforafrica.org, iranopendata.org/en, data.gov.tw, data.gov.au.

KAYNAKÇA

Aslan, A., Bayrakçı S. ve Küçükvardar M. (2016). Bilişim çağında geleneksel gazeteciliğin dönüşümü: Veri gazeteciliği. *Marmara İletişim Dergisi*, 26, 55- 70.

Çelik, T. (2017). Changing journalism understanding: Data journalism. Current debates in public relation, *Cultural & Media Studies*, 9, 169-181.

Demiral, G., Soba, M., Armutlu, Ş. (2017). Kütüphane veri tabanında veri madenciliği: Uşak üniversitesi örneği. *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, 16, 242-263.

Furuncu, D. (2019). *Haber üretim pratikleri bağlamında veri gazeteciliği: türkiye'deki gazetecilerin veri gazeteciliğine yaklaşımı*. (Doktora Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.

Genel, Gökhan, M., Sayar, Eren, T. (2018). Veri Gazeteciliğinin Gelişimine Yönelik Bir Değerlendirme. *International Conference On Data Science and Applications*, 2, 73-84.

Kürkçü Dumanlı, D. (2018). Veri gazeteciliği: gazeteciliğin ve gazetecilerin geleceği. *eKurgu Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi*, 26(3),101-116

Narin, B., Ayaz, B., Fırat, F., ve Fırat, D. (2017). Büyük veri ve gazetecilik ilişkisi bağlamında veri gazeteciliği. *Ajit-E: Online Academic Journal Of Information Technology*, 8.

Newsabturkey (2018). <https://www.newsabturkey.org/>

Oracle (2020). <https://www.oracle.com/tr/database/what-is-database.html>